

УДК 930.1:94(477).152

Ірина Краснодемська
(Київ)

РОЗВИТОК УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У США ТА КАНАДІ (70–80-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

У статті аналізується українознавча діяльність наукових центрів, окремих вчених-українознавців в США та Канаді упродовж 1970–1980-х років, акцентується увага на їхній організаційній та науково-дослідній роботі, зокрема підготовці кадрів, наукових праць, проведенні різного роду конференцій, семінарів та ін. заходів.

Ключові слова: *українознавчі центри, дослідження, вчені, національна ідентичність, асиміляція, націє-, державотворення, національне відродження, конгрес.*

У 70–80-ті рр. ХХ ст. в українознавстві виявилися певні особливості, пов'язані з умовами наукової діяльності в різних країнах і розбіжностями в поглядах на українську історію, появою нових українознавчих осередків, поповненням їх свіжими дослідницькими силами, новими завданнями щодо захисту національних традицій української науки. У цей період сформувалися центри українознавства при Іллінойському, Пенсільванському, Колумбійському університетах, були засновані Український Музичний інститут Америки (1952 р., з філіями у 12 містах, здійснює навчальну, концертну і видавничу діяльність), Український Конгресовий Комітет Америки (1940 р., включає до свого складу 70 різного напрямку організацій, при УККА діє автономно Шкільна Рада, якій підлягають суботні школи українознавства і для яких вона видає підручники, розробляє навчальні програми, готує вчителів. Найбільше досягнення УКК – спорудження пам'ятника Т. Шевченку у Вашингтоні у 1964 р.), продовжують працювати Наукове товариство ім. Шевченка, Українське історичне товариство, Товариство українських інженерів Америки, Українське лікарське товариство Північної Америки, Товариство українсько-американських адвокатів та ін.

Осередки українознавства в діаспорі, зокрема, УВАН у США, Український науковий інститут у Гарварді та ін. досліджували такі теоретичні та методологічні питання українознавчої науки, як організаційну структуру українського суспільства; проблеми державотворення, націє-, етно-, культурогенезу українців та методологічні основи діяльності громадсько-політичних формувань.

Найпотужнішим осередком українських студій був Гарвардський університет, у межах якого в червні 1973 р. в Кембриджі (Массачусетс) з метою організації та підтримки українознавчих науково-дослідних проєктів, підготовки наукових праць, видання джерел і навчальних посібників з історії України, української мови та літератури було створено **Український науковий інститут** (УНІГУ) з трьома кафедрами: історії (1968), літератури (1973) та мовознавства (1973). Тут також працював українознавчий семінар при Гарвардській університетській бібліотеці, яка має найбагатшу в західному світі університетську збірку з україністики. У різні роки Інститут очолювали О. Прицак, Г. Грабович, Р. Шпорлюк. Сьогодні директором є професор Майкл Флаєр.

У 1977 році в Гарварді розпочалося видання журналу-шоквартальника «Harvard Ukrainian Studies» за редакцією Галини Гринь. Також УНІГУ видає монографії, у т.ч. «Harvard Series in Ukrainian Studies» тощо, в яких вагоме місце посідають теоретичні студії про етнічні взаємини українців з іншими націями в культурному та соціопсихологічному аспекті, особливо щодо українців, які перебувають в еміграції. Так номер 9 за 1985 р. часопису «Harvard Ukrainian Studies» повністю присвячений аналізу розробок В. Липинського теорії нації, зокрема вміщено статті О. Прицака «Місце Липинського в українській інтелектуальній історії», В. Ісаєва «Політична соціологія В. Липинського», Є. Пазура «Ідея нації В. Липинського», Я. Пеленського «В. Липинський та проблема просвітництва» та ін.

Науковці інституту започаткували випуск наукових праць у збірнику «Вісті з Гарварда», в англомовному науковому журналі «Гарвардські українознавчі студії» (1977), в якому тільки за перше десятиліття своєї діяльності було опубліковано 419 статей та рецензій, написаних 241 автором, з яких 70 були українцями або українцями за походженням, решту (171 автор) представляли іноземці без українського етнічного зв'язку, більшість з яких (158) жили в США та Канаді.

О. Прицак ініціював створення Міжнародної асоціації україністів (МАУ), яка мала непересічне значення для українців світу. У 1957 р. Союз українських студентських товариств Америки запропо-

нував заснувати кафедру українознавства при Гарвардському університеті. До тисячоліття хрещення Руси-України у 1984 р. провідники УНІГУ вирішили реалізувати амбітний план, частиною якого є видання «Гарвардської Бібліотеки Давнього Українського Письменства» у кількості 150 томів. З 1987 р. опубліковано понад десять фундаментальних томів. До реалізації проекту залучений Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Членами редакційної колегії є найавторитетніші вчені світу, а також з України. Кожне видання здійснюється мовою оригіналу та в перекладі на англійську і українську мови. Серед опублікованих книг – «Історія русів», «Слово о полку Ігоревім», «Києво-Печерський патерик», твори Юрія Дрогобича, Станіслава Оріховського, Павла Русина, Григорія Сковороди, Захарії Копистенського, Петра Могили та ін.

Видавництво УНІГУ співпрацює з центром єврейських студій Гарвардського університету, Канадським інститутом українських студій та Інститутом сходознавства ім. А.Ю. Кримського у Києві.

Розвиткові національної ідеї та формуванню українського характеру в період визвольних змагань українського козацтва була присвячена праця Ф. Сисина «Козацькі хроніки та розвиток сучасної української культури та національної свідомості», опублікована в грудні 1990 р.

У книжці П. Магочі «Формування національного характеру: Підкарпатська Русь» піднімаються проблеми формування національних особливостей серед українців, які проживали на території Словаччини та Закарпаття. Окремі моменти формування національного характеру та вплив на нього ідей націоналізму розглядаються в праці А. Марковича та Ф. Сисина «Державне будівництво та політика націоналізму».

Сучасні дослідження національної ідентичності та особливостей національного характеру, які проводяться вченими-українознавцями УНІГУ, мають два основні напрямки: перший – вивчення особливостей асиміляційних процесів, що відбуваються в середовищі української діаспори у США та Канаді; другий – це дослідження етнопонаціональних процесів, що відбуваються в країнах Східної Європи, зокрема в колишніх республіках СРСР. Посилення уваги науковців до проблем відношення між націями, окремими національними групами у зв'язку з національними особливостями спричинена минулими помилками, допущеними урядами та державними інституціями США та ін. розвинених держав на етапі створення нових національних держав в Європі та дасть змогу прогнозувати співіснування різних етнічних груп між собою та ставлення осіб однієї національності до іншої. Саме гармонізація національного становища в нових державах та можливість прогнозування цікавить наукові установи, які отримують державне фінансування для вивчення цих проблем [2, с. 143].

Аналізуючи праці науковців УВАН та УНІ в Гарварді з етнопсихологічних проблем у суспільстві, можна зробити висновок про перехід від теоретичних досліджень етнопсихології української нації до практичних досліджень національної ідентичності, міжетнічних взаємин та ставлення до національних меншин [2, с. 144].

У збірнику «Національна ідентичність та етнічність в Росії та нових країнах Євразії» автори статей розглядають взаємодію національних особливостей народів по відношенню до внутрішньої структури та міждержавної політики нових держав Європи, ідею етнічної приналежності та змішаних етнічних угруповань. Основна їхня увага спрямована на вивчення розвитку національної ідентичності, етнічних проблем між окремими державами та всередині них, вивчення проблеми державотворення. Праця вміщує низку статей щодо національних особливостей українського етносу та його взаємовідносин з іншими народами.

У фундаментальному дослідженні «Етнічність та національна ідентичність: Демографічні та соціокономічні характеристики україномовних осіб в Сполучених Штатах Америки» під редакцією Олега Воловини на основі вибіркового дослідження осіб різного географічного походження, різного суспільного та сімейного стану, які вважають себе українцями, та тих, хто спілкується українською мовою, розглядаються питання соціопсихологічної адаптації українців-емігрантів та вплив національного характеру українців щодо відношення до ін. національних груп та об'єднань.

Однією з характеристик, що показує асиміляцію етнічної групи в нове суспільство, є мовна асиміляція. Як показує досвід, асиміляція мови характерна для будь-якої етнічної групи в США. Проте українська мова асимілюється значно повільніше, ніж мови інших народів. Цьому значно сприяє вживання української мови на побутовому рівні. Разом із фактором збереження міцної сім'ї це привело до того, що українська мова буде зберігатися на побутовому рівні ще тривалий час. Прибуття нових емігрантів та політика підтримки національних мов дадуть можливість призупинити процес асиміляції української мови [2, с. 145].

У 1984 р. з ініціативи професора Д. Штогрини при підтримці доктора Б. Рубчака і професора Ралфа Фішера була розроблена Українська науково-дослідна програма (УНДП) при Іллінойському університеті в Урбана-Шампейн. Для виконання цієї програми в м. Чикаго 27 серпня 1985 р. було створено *Фундацію розбудови українських студій в Іллінойському університеті* в Урбана-Шампейні і Чикаго. Її засновниками були професори (українського походження) Іллінойського університету та

професіоналісти й культурні діячі м. Чикаго. Основна функція фундації – організація щорічних конференцій з української проблематики, яких уже відбулося ювілейне число – 25. Конференції відбуваються при Іллінойському університеті в рамках Літньої лабораторії Центру дослідів Росії, Східної Європи та Євразії [6, с. 195]. Важливою рисою конференцій є їхня проблематика. Вони зосереджувалися на давніх і актуальних питаннях українського політичного, культурного й економічного життя в Україні й у діаспорі, досліджували й заповнювали творені протягом століть вакууми, викривлення та самовільні присвоєння надбань українських талантів і української культури.

За 25 років на конференціях в Урбана-Шампейні взяли участь понад 3000 осіб, було виголошено понад 1255 доповідей, у т.ч. українською мовою – 918, англійською й іншими мовами – 341, в яких піднімалися питання цензури українського слова, голодомору 1932–1933 років та відзначення Чорнобильської катастрофи [6, с. 198].

В Урбана-Шампейні уперше обговорювалося питання асиміляції серед української діаспори другого й третього поколінь США й Канади. На цих конференціях також порушувалася проблема українських емігрантів «четвертої хвилі» як феномену обезкровлення нації.

У зв'язку з цим та загальними асиміляційними процесами в Урбана-Шампейні в 1998 р. було створено Ініціативний комітет для заснування Інституту досліджень української діаспори. До цього комітету ввійшли В. Ісаїв, О. Воловина, Ю. Куляс, Я. Розумний (координатор), Д. Штогрин та ін. Член цього комітету В. Ісаїв провів і опублікував опитування найновішої хвилі емігрантів з України, які поселилися переважно в східній Канаді, а фінансував цей проект Ю. Куляс [6, с. 198].

Ця ініціатива Урбани дала поштовх до скликання в інших осередках Америки й Канади подібних конференцій і симпозіумів, присвячених діаспорі.

На урбанських конференціях обговорювалися проблеми стану і статусу української мови в Україні, а також історичні, політичні, економічні та культурні стосунки України зі своїми сусідами та наслідків тих стосунків.

Великою заслугою Д. Штогрини є те, що завдяки його ініціативі, організаційному таланту, іллінойські конференції проіснували чверть сторіччя. Важливою особливістю цих конференцій є їхня проблематика. Вони зосереджувалися на давніх і актуальних питаннях українського політичного, культурного й економічного життя в Україні й у діаспорі, досліджували й заповнювали вакууми, що створювалися протягом століть, виправляли викривлювання та виявляли самовільні присвоєння надбань українських талантів і української культури.

У 1959–1991 роках у США жив і працював відомий вчений-психолог, громадський діяч Б. Цимбалістий. Найважливішими його працями є «Проблема ідентичності: Україна чи Америка» (Чикаго, 1974), «Рух за патріархат і українська спільність» (Нью-Йорк, 1978), «Тавро бездержавности» (Джерсі Сіті, 1982) [9, 10].

Учасник національного руху Б. Цимбалістий багато уваги приділяв питанням українського життя, формування національної свідомості, збереження українцями своєї ідентичності, державного відродження України. Торкаючись проблем національної ідентичності, самоідентифікації, Б. Цимбалістий в своїй розвідці «Тавро бездержавности» зупиняється на психологічних та соціологічних наслідках довгого поневолення українців та зусиллях, які потрібно здійснити по ліквідації їх (наслідків) у суспільному, церковному і політичному житті до зцілення нашої спільноти в'язам взаємного довір'я, толерантності до різниць між нами, лояльності до своїх співвітчизників [1, с. 118]. На його думку, необхідно змінити всю духовну атмосферу, емоційний стан суспільства, певну систему цінностей у вихованні дітей, ментальні риси тощо [5, с. 504]. Добитися цього можна тоді, коли «буде серед нас більше осіб, які усвідомлюють собі психологічні та соціологічні наслідки довгого поневолення і свідомими зусиллями намагатимуться ліквідувати їх у особистій поведінці, в нашому громадському, церковному, політичному житті, тобто на кожному посту прямуватимуть до зцілення нашої спільноти в'язами взаємного довір'я, толерантності до різниць між нами, лояльності до своїх авторитетів» [11, с. 37].

Розвиток та збереження українським народом своєї ідентичності Б. Цимбалістий пов'язував з державним відродженням України, яке завжди відбувається через усвідомлення побутової особливості українського народу, витворення окремої культури в сенсі способу життя народу та її збереження.

У розвитку та збереженні українським народом своєї ідентичності Б. Цимбалістий значну увагу приділяв церкві, яка може стати одним з важливих інститутів, що допоможе зберегти національну ідентичність українців, розселених в діаспорі, боронити людину від зведення її до функції робота в тоталітарній державі. Всупереч запереченням деяких вчених він був переконаний в існуванні феномену національного характеру, зазначаючи, що такі чинники, як біологічні, геопсихічні, історичні, культурно-моральні та глибинно-психічні, не можуть не впливати на формування національного характеру. Особливу роль тут все-таки відіграють соціально-культурні чинники, оскільки саме умовно-психічні процеси і акти визначають поставу, норми і форми реальної людини будь-якої соціальної групи на зовнішні та внутрішні побудови.

Крім вищеназваних, у США діяли *Український соціологічний інститут, Український документальний центр, Українська Американська асоціація університетських професорів, Фондація кафедр українознавства* та інші інститути. Зокрема, основними завданнями Українського соціологічного інституту, заснованого 12 квітня 1973 р., були вивчення демографічних, соціальних, суспільних, економічних, освітніх та культурних проблем українців в США [9, с. 30].

У 1967 р. в Нью-Йорку був заснований *Світовий конгрес вільних українців (СКВУ)*, з 1993 р. – Світовий конгрес українців (СКУ). Її членами є крайові громадські надбудови, що представляють інтереси понад 20 мільйонів українців у діаспорі. Серед членів СКУ понад 150 організацій із 33 країн. СКУ підтримує зв'язки з українцями ще 14 країн.

Метою та завданнями організації є допомога українському народові у його боротьбі за волю і державну незалежність; змагання за здійснення прав українського народу згідно з Універсальною Декларацією Прав Людини; координація діяльності своїх членів; збереження української ідентичності та плекання української мови, культури і національних традицій [7, арк. 13зв.-14].

До сьогодні відбулося 10 Конгресів СКВУ, зокрема 5 – до 1991 р. I Конгрес СКВУ (12-19 листопада 1967 р., м. Нью-Йорк, США, 1003 делегати), II (1-4 листопада 1973 р., м. Торонто, Канада, 1047 делегатів), III (23-26 листопада 1978 р., м. Нью-Йорк, США), IV (30 листопада – 4 грудня 1983 р., м. Торонто, Канада), V (22-27 листопада 1988 р., м. Торонто, Канада).

З 1974 р. видається «Вісник СКВУ», в першому номері якого окреслені такі завдання: 1) інформувати членські організації СКВУ та ширший український загал про діяльність СКВУ, працю Президії, Секретаріату, Комісій та Рад СКВУ; 2) бути посередником та підтримувати зв'язки між членськими організаціями СКВУ та його Комісіями і Радами; 3) інформувати українське суспільство про події серед українських поселень у вільному світі та підтримувати зв'язки з іншими поселеннями в поодиноких країнах; 4) надавати інформацію про важливі події в Україні й світі, які стосуються українського народу [7, арк. 11]. В цьому ж числі «Вісника» вміщено також публікації В. Янішевського «25 років прав людини в СРСР», М. Плав'юка «На черговому етапі», Ю. Шимка «Початковий період діяльності Президії секретаріату СКВУ», а також «Звернення влад українських церков і провідників українських баптистського і євангельського об'єднань, учасників другого СКВУ до братів і сестер в Україні та у вільному світі та Комунікат трьох церков-метрополій» [7, арк. 16-21].

У Канаді згідно з переписом 1971 року проживало 580,7 тис. українців (2,7 %). Головні українознавчі центри в цій країні зосереджені в 5 провінціях: Оттаві, Онтаріо, Альберті, Манітобі і Саскачевані [9, с. 22-23]. Університети в Оттаві, Манітобі, Саскачевані до навчальних планів включили курси з української мови і літератури, історії, культури.

Одним із основних українознавчих центрів на території Канади є м. Торонто. За переписом 1971 р., українці в Торонто становили шосту за величиною етнічну групу (після британців, італійців, німців, євреїв і французів). Загалом в 70-ті роки ХХ ст. тут проживали 80 тис. українців. З липня 1976 р. при Альбертському університеті з ініціативи Канадської федерації українських підприємців і професіоналістів функціонує *Канадський інститут українських студій (КІУС)*, який очолював М. Лупул, а сьогодні – відомий історик, професор В. Кравченко. Основними завданнями інституту є: підтримка розвитку українознавчих студій на різних рівнях навчання, дослідження українознавчих проблем та їх публікація, виконання функцій двомовного освітнього центру (українська і англійська мови), координація розвитку українських студій в Канаді, налагодження зв'язків між науковцями, освітянами через організацію конференцій, семінарів, читання лекцій. Інститут видає науковий журнал «*Journal of Ukrainian Studies*», наукові праці з історії України, проводить українознавчі курси. На початку 70-х років ХХ ст. КІУС видавав дві серії: «Альбертську бібліотеку українсько-канадських студій», у якій розглядалося минуле і тогочасне українське життя в Канаді та «Канадську бібліотеку українських студій», на сторінках якої висвітлювалися історія, гуманістика і суспільні науки в Україні в ХІХ–ХХ ст., а також опублікував понад 20 наукових видань. Серед них «*Recollection about the Life the First Ukrainian Settlers in Canada*» В. Чумера, «*Identifications Ethnicity and the Writer in Canada*» (за редакцією Я. Балана), «Лекції з історії української літератури 1798–1870» М. Зерова, «Валпінський збірник» (за редакцією Ю. Луцького), «Антологія української лірики» (за редакцією О. Зілинського), «*Ukrainian for Undergraduates*» Д. Гусара-Струка, «*Modern Ukrainian*» А. Гумецької, «*Sovietization of Ukraine 1917–1923: The Communist Doctrine and Practice of National Self-Determination*» (за редакцією Юрія Бориса) та ін. У Торонтському бюро КІУС двічі на рік видавався «Журнал українознавчих студій» [8, арк. 115зв.]. Вагомим видавничим досягненням інституту була публікація 5-томної енциклопедії України («*Encyclopedia of Ukraine*», 1984–1993), яка стала результатом праці інституту і НТШ в Європі.

Одним із засновників цього Інституту був І. Лисяк-Рудницький. У 1973 р. побачила світ його фундаментальна праця «Між історією й політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки». У ній автор, вміло поєднуючи знання з історії, політики, соціології, філософії,

висвітлює розвиток української суспільно-політичної думки в XIX–XX ст., її вплив на національне та політичне відродження; питання українського націоналізму та комунізму, інтелектуальної свободи, структури наших еліт, характеру нашого політичного проводу, суспільного правопорядку, взаємин з нашими сусідніми державами тощо. Звертаючись до антитези «Схід – Захід», він констатував амбівалентність українства, що полягає у поєднанні двох традицій: західної (соціально-політичної) та східної (християнсько-духовної). Українське національне відродження вчений розглядав у контексті аналогічних процесів, що відбуваються з т. зв. «неісторичними» («недержавними») народами. Їх перетворення в історичні визначається передусім суспільно-культурною спроможністю національної еліти. Тож атрибутом «історичної нації» мислить не просто наявність державності, а й збереження нею своїх вищих, елітарних верств. До прикмет «недержавних», «сплебеїзованих» спільнот І. Лисяк-Рудницький відносив особливу роль селянського чинника: в них основну масу становить селянство, а міське середовище або органічно гетерогенне, або відчужується слідом за елітарними верствами. Ця обставина, на його думку, ускладнює розгортання українського національного руху. Звідси й відсутність важливих ланок національного життя, неповнота української культури як за внутрішньою структурою, так і за функціями. Культурна цілісність чи принаймні її можливість є привілеєм державної нації. Однією з домінантних ідей у вченого є формування політичної української нації [3].

Крім Канадського інститут українських студій, в Торонто функціонують *Українсько-Канадський центр досліджень і документації* (Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre), *Інститут св. Володимира з бібліотекою, Музей Союзу українок Канади* – відділ в Онтаріо (Museum of the Ukrainian, Woman's Association of Canada-Ontario Branch), а також *Центр українознавства при університеті м. Торонто*, де діяли освітні курси з української історії, видавали журнал «Канадські славістичні документи». У ньому плідно працювали П. Магочій, О. Субтельний. Важливим здобутком центру стала англomовна 5-томна «Енциклопедія України» за редакцією Д. Гузара-Струка. Серед українських істориків гідним доробком відзначилися також М. Марунчак, П. Потічний, І. Лисяк-Рудницький та ін. При підготовці фундаментальних українознавчих видань, проведенні конференцій, семінарів, виставок тощо з вищеназваними українознавчими осередками тісно співпрацювала створена у травні 1975 р. у Вінніпезі *Канадська фундація українських студій (КФУС)* [8, арк. 114–115].

У 70–80-ті роки XX ст. в Канаді виходили такі загальнонаціональні часописи, як «Новий шлях», «Український голос», «Українські вісті», «The Ukrainian Weekly» та ін., в яких містилося чимало інформації з внутрішньої та зовнішньої політики, діяльності українських організацій в різних містах Канади, а також наукові розвідки, літературні твори, спогади тощо.

На початку 70-х років XX ст., спочатку у Мюнхені, а згодом у Нью-Йорку, Торонто та Лондоні були започатковані студійні *семінари Конгресу української вільної політичної думки (КУВПД)*. Зокрема, у 1972–1974 роках у Нью-Йорку відбулися такі українознавчі семінари: «Хто винен?» і «Що робити?» – старі питання у новій дійсності України й еміграції сьогодні» (доповідач – В. Гришко), «Шляхи розвитку новітньої української думки» (доповідач – В. Жовнір), «Консервативна ідея і її місце в українській політичній думці» (доповідач – Є. Пизюр), «Продовження кризи в Унраді» (доповідач – М. Воскобійник), «Чи можлива в нас двопартійна система» (доповідач – Р. Борковський), «Українська діаспора на тлі Другого Конгресу СКВУ» (доповідач – А. Фіголь), «Солженіцин, Сахаров, Медведєв – і українська альтернатива для народів СРСР» (доповідач – В. Гришко), «Що далі? Стан і перспективи національно-політичного на батьківщині та на еміграції» (доповідач – В. Гришко) тощо. 2 грудня 1973 р. П. Потічний виголосив в Торонто доповідь «Аналіз руху опору в Україні». Ці доповіді опубліковані в збірниках «Матеріали Конгресу української вільної політичної думки» за 1973–1976 роки та в різних часописах [4].

Отже, українознавчі центри США, Канади, науковці, які в них працювали, досліджували проблеми українського суспільства, систему цінностей, що розкривали особливості світосприйняття і світорозуміння певної людської спільноти (мову, релігійні уявлення, звичаї, фольклор, народну творчість), які свідчили про її неповторність і динамічність життя нації. Наукові та інформаційні видання українських учених у США, Канаді друкувалися українською та іншими мовами, стали елементом етнічної культури, фактором збереження національної ідентичності українців. Їхня ідейно-тематична спрямованість сприяла боротьбі за державний суверенітет України, за побудову якісно нового громадянського суспільства. Як фактор формування національної самосвідомості народу зарубіжні українські суспільні та громадські організації, їхня преса поширювали її різні компоненти, ідеї культурного та національного відродження.

Один із компонентів самосвідомості – історико-культурна пам'ять народу, відображаючи факт існування етносу – спільноти людей, до якої вони належать, містив характеристику історичних та культурних явищ, подій минулого і сучасного. У процесі збільшення знань про них, іншої інформації у людей формувалося відповідне ставлення до цих явищ і подій, яке при наявності сукупних умов веде до культурної та історичної самосвідомості у межах етносу, сприяє національному пробудженню.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кириченко В. Національні інтереси (форми вияву) / В. Кириченко // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Генеза; Довіра, 1996. – С. 117–118.
2. Кіцак Н. Етнопсихологічні праці науковців Українського інституту українських досліджень в Гарварді / Н. Кіцак // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: Щорічник / [За заг. ред. проф. Б.П. Лановика]. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – С. 142–147.
3. Лисяк-Рудницький І. Між історією й політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки / І. Лисяк-Рудницький. – Мюнхен : Сучасність, 1973; Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – К. : Основи, 1994. – Т. 1-2.
4. Матеріали Конгресу української вільної політичної думки. Збірник. Ч. 2. – Мюнхен, 1973. – 100 с.; Матеріали Конгресу української вільної політичної думки. Збірник. Ч. 1. – Новий Ульм, 1974. – 128 с.; Матеріали Конгресу української вільної політичної думки. Збірник. Ч. 3. – Мюнхен, 1974. – 96 с.; Матеріали Конгресу української вільної політичної думки. Збірник. Ч. II. – Новий Ульм, 1976. – 96 с.
5. Римаренко Ю. Забезпечення життєдіяльності українського етносу / Ю. Римаренко // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Генеза; Довіра, 1996. – С. 503–504.
6. Розумний Я. Четвертьстоліття міжнародних конференцій з української проблематики в Іллінському університеті в Урбана-Шампейні: 1982–2006 / Я. Розумний // Всесвіт. – 2007. – № 1-2. – С. 193–198.
7. Центральний державний архів зарубіжної україніки, ф. 36. Світовий конгрес вільних українців (СКВУ). Брошури, буклети, журнали, видані СКВУ та ін. організаціями, оп. 1, спр. 64. – 260 арк.
8. Центральний державний архів зарубіжної україніки, ф. 36. Світовий конгрес вільних українців (СКВУ). Брошури, буклети, журнали, видані СКВУ та ін. організаціями, оп. 1, спр. 65. – 215 арк.
9. Цибрівський Р. Українці в ЗСА й Канаді. Ідентифіковані переписами населення / Р. Цибрівський, І. Тесля. – Нью-Йорк, 1975. – 32 с.
10. Цимбалістий Б. Проблема ідентичності. Україна чи Америка? / Б. Цимбалістий. – Чикаго, 1974. – 56 с.
11. Цимбалістий Б. Тавро бездержавности / Б. Цимбалістий. – Джерсі Сіті, 1982. – 40 с.

Стаття надійшла до редколегії 09.10.2014.

Ирина Краснодемская

Развитие украиноведческих исследований в США и Канаде (70–80-е годы XX ст.).

В статье анализируется украиноведческая деятельность научных центров, отдельных ученых-украиноведов в США и Канаде на протяжении 1970–1980 годов, акцентируется внимание на их организационной и научно-исследовательской работе, в частности подготовке кадров, научных трудов, проведении различного рода конференций, семинаров и др. мероприятий.

Ключевые слова: *украиноведческие центры, исследования, ученые, национальная идентичность, ассимиляция, нацио-, государствовостроение, национальное возрождение, конгресс.*

Iryna Krasnodemska

The Development of Ukrainian Studies in the USA and Canada (1970s-1980s).

The article deals with the activities of Ukrainian studies centres and scholars in Canada and the United States of America during the 1970s-1980s. The author analyses organizational and research work of these centres, examines their staff training programs, research papers, conferences, seminars, etc. The author identifies two main directions of HURI scholars regarding Ukrainian studies. The first one is focused on the assimilation processes among Ukrainian immigrants that live in Canada and the US. The second direction is devoted to the study of ethnonational processes on the territories of Eastern Europe and the CIS. The main attention is paid to the analysis of the national identity and national character features.

Key words: *Ukrainian studies centres, researches, scholars, national identity, assimilation, national revival, congress.*